

МИТРОПОЛИТ
ІЛАРІОН

НА
ГОЛГОТІ

ПАРИЖ
1947

В

Л

*Перші 2.000 примірників цієї книжки
понумеровані від ч. 1 до 2.000.*

№.1.64.8..

ВИДАВНИЦТВО «НАША КУЛЬТУРА» Ч. 3

Митрополит ІЛАРІОН

НА ГОЛГОТІ

ПОЕМА

«Блаженні переслідувані за Правду!»

Матвій 5. 10.

П А Р И Ж

1947

diasporiana.org.ua

Графічне оформлення В. ЛАСОВСЬКОГО.

Tous droits réservés.
Всі права передруку застережені.
Copyright by the Author and
Editions J.A.B. 70, Frg Poissonnière
Paris X.

УСЕ НА СЛУЖБУ УКРАЇНИ

инає час, і рік за роком
 Летять, мов листя восені,
 І сорок літ звіриним скоком
 Майну́ли, як дитячі сни. }

Час чеше пильно наші ро́ки,
 Як осінь листя з деревіни,
 І випиває живні соки
 Із тіла смертно́ї лю́дини.

Сидить у за́думі Бори́на,
 Схопивши голову в долоні,—
 Мов снігом всипана чуприна,
 Й думки́ летять, баскі мов ко́ні.

Ой весь садочок був в цвітінні,
 І млосно в па́хощах спав цві́,
 Та вітер ось зірвавсь весінній,—
 І випив молоко із віт...

Почав він працю спозаранку,
Як повний сили й мрій юнар,
І жав її, як любу ланку
В жнива жне пильний неборак.

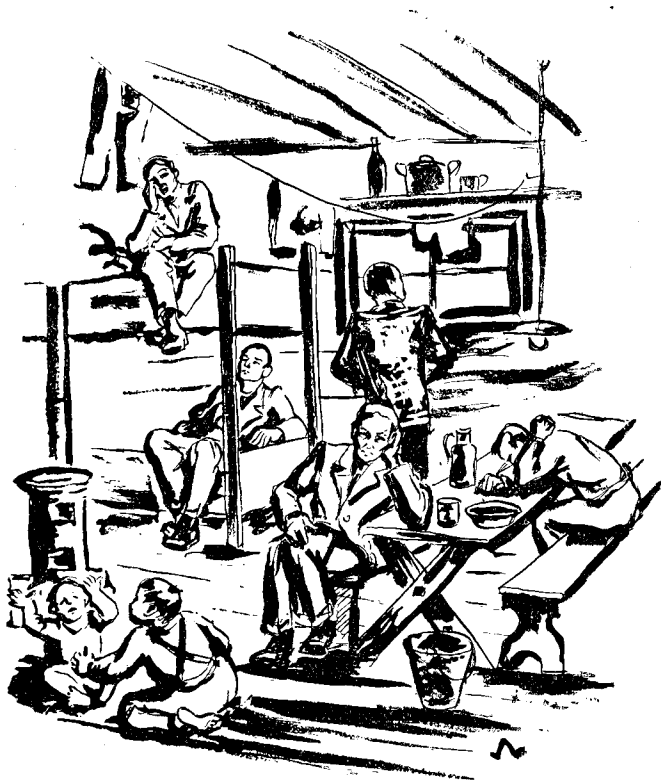
Хто без упіну все працює,
І в працю тóпить душу й тіло,
Тому життя мине не всує,
І дивиться вперед він сміло.

Й на праці сорок літ злетіло,
Немов чуйний у літі сон,—
Ішов в житті Борина сміло,
І прямував на свій Сіон.

Життя йому вложить хотіло
Все серце в мертвую труну,
Госпóдь же вклав живу струну
Бренить на по́диhi всі сміло.

І сонце сипало проміння
Йому́ на цовгу путь-дорогу,
І додавало сили й вміння
Служить Нарóдові та Богу.

Йому́ світили ясно зóрі,
Як провідні в житті огні,
Й він плів в життєвому просторі,—
Рибак сміливий у човні.

Сидить у задумі Борина...

Сидить Борина скам'янілий,
А сум лігає чорним птахом,
Й туман у душу летється білий,
І коле серце гострим жахом.

Життя кінчає за дротами
Скитальник в світі бездорожній,
Думки ж летять йому без тами,
Й по вінця болю й яду в кожній.

Не сорокліття це,— Голгота,
Огнєнне бóлізне завзяття,
Бо пильна лю́дові робота
Веде звичайно до розп'яття...

Так всі Пророки стародавні
Над все любили Край свій Рідний,
Й в свого Нарóду стали славні
За цей характер їх побідний.

І як той місяць на сторóжі
Пантрує пильно цілий світ,—
Сторóжать так обранці Божі
Свій Рідний Люд ще з юних літ.

І сорок літ — усе Нарóду,
Усе на службу Україні,
Чи то за сонця, чи в негоду,
Чи то за щастя, чи в руїні :

« Усе тобі, мій Рідний Краю,
Усе тобі, Народе Рідний :
Тобі все щастя й світло Раю,
Тобі одному дзвін побідний !

Як спрагнений потоків водних
Стрілою мчить до них олень,
Так до Дітей своїх голодних
Я радо гнав вночі і вдень.

Я був тобі, як лікар вірний,
Що щиро брав тебе в опіку,
Й, як пес, зостануся покірний
Тобі, Народе мій, довіку !

Й коли б я міг тобі, мій Краю,
Свою віддати в жилах кров,
Я зараз би прирік : вмираю
За тебе, о моя Любов !

Й коли б в одну зіллять просторі
Любови, що цвітуть по людях,
Була б це капля тільки в морі,
Яка в моїх палає грудях !...

За тебе всі мої моління,
За тебе всі мої пісні,
За тебе Богу Піснопіння,
Про тебе юні мрії в сні !

Бо все для мене — Україна,
Немов повітря те людїні,
Й схиляю Богові колїна
Лише за Неї я в Святинї.

За Неї лиш мої Молїтви,
За Неї лиш мої прохання,
І тільки Її мої гонїтви
До ночі темної ззарання ! »

* * *

І в задумі Іван Борина
Пантрує прїйдену дорогу :
Чи жив коли він, як людїна,
Чи перемоги мав він змогу ?

Сидить він в вогкому таборї,
А голод з холодом у танці,—
І всі погасли тихі зорї
Йому давно вже рано-вранці...

« Не хочу людської я слави,
Пихї не хочу я земної,—
Мені все пахнуть райські страви
У сїйві вїчности ясної ».

А слава — то вінець із терня,
Якого визнав ще Божий Син :
Вона колюча, як та стерня,
Вона гїрká, як той полин !...

Зирнула раз дитина в воду,
А в ній небáчена красá :
Свою відбило сонце вроду*
Й відбились тихі небесá.

І скік дитина до озерця —
Й по шию вгрузла до болота,
Й пізнала криком свого серця,
Яка обмáнлива марнóта !...

Зима танцює до Борини
І густо снігом потрусила,
Й як по морозі для калини,—
Підрізались колишні крила...

Осінній дощ шумить на двóрі,
І слізьми б'ється об вікно,—
Це вёрхи старість зла на горі,
Як злодій, крадеться давно.

Підкралась, й смочче жівні сили,
Немов задúшливий вампір,—
Й спокóю руки вже просили,
І зраджував орлиний зір.

Ой ходить осінь по сацкові
І сипле злотом на дерéва,
І відлітає в цій обнові
Уся їх сілонька серпнéва.

А як хотів він світ обняти
Й зробити Рідний Край щасливим,—
Так обіймає сина мати
Гарячим сёрденьком пестливим !

Живе Борина в недостатках
Нема нізвідки допомоги...
Обранцям доля — жити в латках,
І по колодах нести ноги !

І ось тепер він на чужині
Свої гіркі літа кінчає
Бо цілий довгий вік Борині
Сміялось лихо лиш безкрає...

Сибірний в'язень він в таборі,
Скитальник хворий та бездомний,—
Кругом заніділо все в горі,
І безлад бо́лізно соромний...

Він цілий вік служив Нарóду,
Своїй коханій Україні,
І вислужив : як псу в негоду,
Дрижати треба на чужині...

Ой пролетіла пташка в вірій,
Й свої потерла ніжні крила,—
Отак обранцю в праці щирій
Буває гине юна сила.

Та все ж й осіння вонна рожа
Цілує палко наші очі,
Як гостонька остання Божа,
Як мрійна зірка серед ночі...

Усе майбрить десь в минулім,
Неначе в темного сліпця,
І в серці, як та арфа, чулім,
Не видно мрійного кінця...

Гірка холодная чужина,
У мріях тільки Рідний Край...
І голову схилив Борина,
І зорить в сні « минулий Рай ».

Й він думкою шугав в просторі
Тих літ, що злінули давно.
А з неба мрійно тихі зорі
До нього моргали в вікно.

І місяць слухав на сторожі
Душевні спомини днедавні :
Вони пахучі, як ті рожі,
І хоч гіркі, та млосно славні !

* * *

І чує в серці срібні дзвони,
Немов ті Дзвони Великодні,
І тихнуть в ньому скорбні стони,
І Щось шепоче, мов з безодні :

Життя нам коротке,
Мов ніченька в літі,
Й минуле солодке
На Божому світі.

Здалека все красне,
Як Небо блакитне,
Бож сонечко ясне,
Як мати, привітне.

Усе наше горе —
Чуттєва омана,
А щастя просторе
Нам сяє від рана.

Нема в світі лиха,
Бо весь він, як рожка,
Й душа наша — тиха
Оселя та Божа.

Тому то в минулім
Все вонні лелії,
І в серденьку чулім
Цвітуть тихі мрії...

Минуле не гасне,
І світить, як зорі,
І сонечко ясне
В життєвому борі !

Й спустив Борина довгі вії
На змучені свої зрінці,
І перед ним встають події,
Як на життєвій шахівниці.

Й летять події довгим роєм,
Тақ ніби в кіні на екрані,
Приваблені мов водопоєм,
Женуть ніжні поспрагли лані...

Сидить Борина в призадумі,
Обнявшись з сумом навісним,
А серце плаче, й в млоснім шумі
Встає минуле перед ним...

II

ЖИЛА ВДОВИЦЯ ТІЛЬКИ СИНОМ

Нонад дорóгою хатина
Заснула хвора й несмілива,—
У ній вдова стара Борина,
Немов бджола та клопітлива.

Така старенька ця хатина,
Що грає більш життя надвóрі :
Тут з сонцем бавиться дитина,
Тут їй бренять моргливі зóрі.

Оця хатинка при дорозі
Навіки пам'ятна Борині,
Бо тут його дитячі нóзі
Ходили, наче по Святині.

Тяжké життя в селі вдовіне,
Коли маєток цілий — хатка,
Коли кожух — вбрання єдине,
Та й то росте на латці латка.

Але вдова метка й весела,
Немов у літі спілий лан :
Донька й сини пішли на села,
При ній один синок Іван.

То не кубелечко пташина
В садку звиває спозаранку,—
То з піснею вдова Борина
Працює пильно від світанку.

Й хоч лихо їсть її аж люто,
Проте з очей її б'є надія :
Спаде вже скоро з неї путо,—
Зросте Івасик, горда мрія !

Не раз скуб голову Івану
Іклястий голод довгі дні,
Носив сорочку в свято драпу
І чоботи на всіх одні.

Та всі бідацькі ці терпіння
Давали хлопцю тільки гарту,
Й пізніше темна ніч осіння
Була йому, як посміх жарту.

В дворі тополі на сторожі
Із Небом тихо розмовляли,
Й Івасик чув глаголи Божі
Про кращі людські Ідеали.

Й він ріс, як пташка та на волі,
В кругу товаришів голінних,
Й хоч їм світились спіни голі,
Йшов день у відумках промінних.

О молодість ясна й безжурна,
Живеш ти в радіснім промінні,
І, хоч круг тебе ніч похмурна,
В душі твоїй все дні весінні !

О молодість, ти те дитя кохане,
Що в мамі рідної на лоні,—
До тебе лихо не пристане,
Бо пестять матерні долоні !

В дитинстві ясно світять зорі,
В дитинстві мрії осяйні,
Й Сам Бог в небесному просторі
Освітлює дитячі дні !

В дитинстві всюди вонні рожі,
В дитинстві скрізь пахкі лелії,
В дитинстві водять Руці Божі
І сняться тихі райські мрії !

До школи бігає хлопчина,
Й росте на славу Богу й лю́дям,
Й ясніє доленька вдовіна,
І легко дихати їй грудям !

Вдова укúпочі з синочком
На всякій праці аж до но́чі,
А мрії соняшним віночком
Уквітчують вдовіні очі :

Синочок виросте, і в люди
Господь пошле йому дорогу !...
І дишуть щастям скорбні груди,
І Піснопіння ллються Богу.

Їй вдова синочка виглядала,
Що скоро поміч їй настане,
І він їй був за ідеала,
Як тихе мріяння кохане !

* * *

Ясні були дитячі літа,
Хоч лінули в біді та в горі :
У сяйві тепло́го привіта
Зростав Івась в сільськiм просторі.

Він стратив батька немовлятком,
Коли того забили коні,
Й зростав Івась малим курчатком
При матері на теплім лоні.

Любив Івась над все природу,
Й пізнав її глибоку мову :
Він знав, як двір свій, тиху воду,
І з лісом вів живу розмову.

Бувало, літню довгу днину
Івась блукав по нивах в полі,
Й воно навчало цю дитину
Життя правдивого та волі...

І відкривавсь йому світ Божий
Немалу з пишної природи,
І сонце красне в день погожий
Вливало сил на довгі годи.

І спраглим зором він довкола
У всьому чув і бачив Бога,—
І оживлялась дійсність гола,
Й зорею грала в Рай дорога !

Утішним святом для дитини
Булó носити з лісу дрóва,
Бо всі затишні ці години —
Палкá з природою розмова.

І ясен був йому світ Божий,
Немов предивний Храм Господній,
Травневі пахли всюди рожі,
І чулись Дзвони Великодні.

Й пілó дитя спрагливим серцем
Солодкий лéгít й сáйво сонця,
І в мріях млосних над озерцем
В небесні линуло віконця.

Й росла дитина, й завжди вгору,
Мов хміль по тичці, йшла в науці.
І все Івасю брак простору,
Усе йому свербіли рúці !

Дитині часто снились зóрі
Й ясна трояндна путь до Раю,
Й пливла в небесному простóрі
На довгих крилах мрїй-розмаю.

У юнім віці з мрїй віночки
Зорéю сяють нам на чóлі,
Й промінням сиплють наші óчки
На всі путі в життєвім полі.

Та все летять на довгих крилах,
Як той орел, дитячі роки,
Як чóвен в бурю на вітрїлах
До ще затишної затóки.

І ось у Київ його мати
Відвезла вчитися ще й далі,
Сама ж в селі своїм страждати
Лишилась в горі та в печалі.

Вдова працює дні та ночі,
Щоб вийшов їй Іван у люди,
І повні саява мрїйні очі,
І повні щастя горді груди !

Жила вдовиця тільки сином,
Для нього все, хоча б із рота,
Сама ж ладна жить хоч під тином,—
Аби дитині не біднота !

III

НАШ ВІРНИЙ ПРОВІДНИК БОРИНА

довго вчивсь Іван у місті,
І став по школах сам навчати,
І гордо слухала ці вісті,
Як вісті з Раю, щасна мати.

Й як тільки вибивсь на дорогу
По школі вищій наш Борина,
Господь забрав вдову-небогу,
Коли могла мати поміч сина...

Усе життя стара вдовиця
Плелá вінки про сина з мрій,
Та враз Господня Десніця
Послала інший присуд Свій...

В селі убогая могила,
В ній спочиває бідна мати,—
І де в ній бралася та сила
З темноти сина визволяти?

Та хто працює для роботи,—
А праця завжди ціль життя,—
Тому в душі нема скорботи,
Тому не страшне й розп'яття !

Хвалá тобі, селянська мати,
Що вмiєш душу дати за діти,
Сама ж конавш без заплати,
Як під морозом вонні квіти !

Ой то не пташка на калині
Пташатам їсти пильно носить,—
Сільська́ то матінка дитині
У Бога долю щáсну просить !

Чи є на світі інша мати,
Щоб так дітей своїх любила?
Не пишні родять їх палати,—
Їх родить плідна зéмна сила !

Ім'я святее : р і д н а м а т и ,
Й нема святішого на світі,
Й блаженний кожен, хто пізнати
Зміг повно матір в юнім літі !

Булó, остання ось хвилинка,
Незмога більш уже страждати,
Та сили знов вертав Борина,
Коли в очах ставала мати...

Бувало, як душа боліла,
Коли валилось все навколо,—
Являлась мати сніжнобіла,
І цілувала сина в чоло.

І він зривавсь на рівні нóги,
І, повний сили, бравсь до діла,
І знов летів до перемоги,
Й душа відвагою кипіла...

Бо рідна мати — вонна рожа,
Вона, як Дзвін той Великодній,
Вона повік Опіка Бєжа,
Гарячий Прёмисел Господній !

І рóдить спомини солодкі
Вона, як той вечірній дзвін,
Як ті хиткі в озерці лодки,
Що мліли в них вона та він...

* * *

Іван зростав в великім місті,
Немов та дїчка на чужині,
Терпів біду не раз, не двісті
В чужій холодній самотині.

І тільки вся йому розвага,
Коли в село летів додому,
Й тоді вся юная увага
Була на бідного Сірóму.

Він чув себе в боргу Нарóду,
Що дав йому життя та соки,
За це добуть йому свободу—
Поставив Ідеал високий.

Івась від матері зав'язтця
Поніс, як ту ознаку роду,
І не боявся хоч розп'яття,
Коли служити став Нарóду.

Від матері він взяв і серце,
Що цілий світ любити вміло :
Широке й тихе, мов озерце,
У світі Правдою йшло сміло.

Любив село Борина рідне,
Любив горячою любов'ю :
Воно ж все спрагнене та бідне,
Обр'язкане святою кров'ю !...

Село ввійшло Борині в душу
Й істотою його було :
Волóжило життєву сушу
Й давало сил терпіти зло.

І всі свої найкращі соки
Борина виніс від природи,—
І лóгко знóсив всі наскоки
Тяжкóбі долі довгі годи.

Земля приносить силу дубу
Через усі його коріння,
Й що глибше п'ють землю любу,
То довше йде йому спасіння.

В селі живі цілющі сили,
Й вони викохують орла,
Вони гартують наші жили
Супроти світу й пащі зла.

Село ж у серці позостане
Навік, як вонна квітка Божа,—
Воно нам зоряно кохане,
Як та травнева біла рожа !

Добро та зло пізнав він рано,
Й умів їх серцем розрізнити :
Йому з села багато дано
І до хатини, й до палати !

Господь слугу Свого ще вранці
Відзначив силою та духом,
І все, що мусять мать обранці,
Він мав і зором, й віщим слухом.

Усе життя природа-мати
Найбільш професора навчала,
І вмів спокійно працювати,
Коли лилі за шкуру сала.

Любив Іван служить Нарóду,
І ніс йому свої всі сили,
Терпів за нього недогóду,
Й тяжкий цей хрест йому був милий.

І щоб міцніш себе зв'язати
Навік з своїм Нарóдом рідним,
Він жінку взяв з селá, й ці ґрати
Булі йому вінком побідним.

І вірною була дружина
Йому весь свій трудящий вік,
І Богу дякував Борина,
Що ласоців мійських утік.

* * *

Любив Борина працювати
До нóчі пізньої від рана,
Бо так його навчила мати,
Його страждальниця кохана.

І все він плів із мрій віночка,
Що прилетить новé життя,
І скорбна матінка синочка
Не поведé на розп'яття.

Борині праця — люба жертва,
Що люди мусять нести Богу,
Тому вона йому не мертва,
І в ній він пестить перемогу.

Для ко́го пра́ця — ці́ль по́стійна,
Ко́му вона́ — соло́дка вті́ха,
То́му робо́та — зі́рка м́рійна,
Як в бездо́ріжжі ві́рна ві́ха.

Нехай при пра́ці ра́дість грає
У всій тво́їй ясній і́стоті,
То й у́спіх зі́ркою засяє,
Як пла́та по тя́жкій робо́ті !

Шука́йте ж ща́стя тільки в пра́ці,—
Це ща́стя ві́чне, як та сме́рть :
Воно́ досту́пне й небо́раці,
Й ро́бітник п'є його́ уще́рть !

Нехай го́рить в то́бі завя́ття,
А в пра́ці сяє хай кі́нець,—
І не стра́шне то́ді рози́яття,
Й те́рнівий не стра́шить ві́нець !

А поле пра́ці для На́роду
Безбе́режне, немов те мо́ре,—
Й ре́ве, як зві́р, воно́ в него́ду,
Й несе́ життя́ то́бі суве́ре.

Зате ко́ли денькі́ пого́жі,
І ви́дно да́ль в яснім про́сторі,
То́ді на пра́ці па́хнуть ро́жі,
І в се́рці граю́ть тихі зо́рі !

І все ж, Пророки, ви щасливі,
Бо в праці ваші довгі дні,
І хоч вони стокрót минливі,
Засяють й зóрі вам ясні !

Найбільше щастя для людíни—
Служити Рíдному Нарóду,
Про нього дбати щохвилини,
Й життя зложити за свобóду !

Ой зéрно плакало на полі,
В холодній пріючі землі :
«Бездушні люди із сваволі
Вмирати винули в імлі !»...

Не вмреш ти, зéрно, у могилі,—
Стокрótно вродиш бідним лю́дям,
Й твої святі пло́ді доспілі
Дадуть поту́ги лю́дським грудям !

Це зéрно — ти, святий Пророче,
Не вмреш у світі ти ніко́ли,—
Твоя наука пророко́че,
Як дзвін побідний, в го́ри й до́ли.

Тобі терниста путь-дорога,
Проро́че вірний всенарóдній,—
Та все ж веде вона до Бога,
Та все ж ти чуєш Глас Господній !

Частіш самотнім був Борина,
Й не мав охоти йти на люди,
Й коли була на це хвилина,
З душею вів розмови всіми.

Й ніколи не боявся казни
У душу глянути собі,
Хоч ми звичайно в неї в'язні
У всій життєвій боротьбі.

Суддя собі він був суворий,
І клав під ніж свої випадки,
А досвід щедрий і просторий
Родив йому розумні гадки.

Борина серце мав чутливе,
Що все кривавилось від лиха,
Й на кожне зло було дразливе,
Немов на вітер річка тиха.

В Борини в серці легіт ніжний
Цілує завжди горді мрії,
В душі ж глибокій білосніжній
Цвінуть пахучії лелії.

Душа в Борині сяйно чиста,
Немов у проміні роса,
А в серці тихому перліста
Кладє кубелечко краса.

Стрункий Борина, як тополя,
З обличчя б'є йому надхніння,
Увесь як вонна квітка з поля,
В очах ясних блакить весіння.

Він все низав разкі намиста
Із вонних мрій про Рідний Край,
Й ніжна душа його пречиста
Цвіла квітками, як той гай.

І простий люд скрізь бив у дзвони:
« Наш вірний провідник — Борина,
Він чує серцем наші стони,
Надія наша він єдина ! »

Й професор все зростав у силу,
І розпинався за Нарód :
Йому здобути долю милу,
Довести Край свій до свобод !

Борина був, як гўсла Божі,
Що плачуть з лєготом в недолі,
Й на кожні по́диhi ворожі
В душі його стогнали боли.

IV

СИДИТЬ ПРОФЕСОР У В'ЯЗНИЦІ

И розцвітали дні погожі,
И усе сміялось під промінням,
Та хмари збіглися ворожі,
И забили сонечко камінням...

Неряд всесвітній : у в'язниці
Сидить професор місяць цілий,
Його провину — небиліці —
Хотять звернути в план дозрілий :

Чого близький він до народу,
Чого в устах сільськая мова?
Яку на мислях мав свободу,
Коли писав про волю слова?

По допитах його тягали,
Немов лихого бунтаря,
И шипіли грізно, як шакали,
Усі підлизники царя.

Писав із полум'ям Борина,
І все писав у мові рідній,
І це й була його провина
В розправі пімсти цій негідній.

Писав він часто про недолю
Свогó Нарóду у темнóті,
Картáв спанóшену сваволю
Супрóти тих, що мліли в поті.

І пімста ось тепер наспіла
За шю нарóдною роботу,
Бо праця чесна, праця сміла
Веде звичайно на Голгóту.

І зло сміються судді вірні :
Одна Росія, неподільна,
Для всіх вона отчизна спільна,
Ми всі — раби царю покірні !...

Сидить Борина, й думи темні
Схиляють голову додолу,—
Пізнав він заміри нечемні,
Пізнав ворожу правцу голу...

Ой плакали квіткі пахучі :
Чого то крадуть мед в нас бджоли ?
Чому вони, завзяті й злючі,
Не пожаліють нас нікóбли ?

Не кóршак хижий на пташину
Спадає всіми пазурами,—
То ворог бідну Україну
Катує довгими віками.

І він постійно тільки й дбає,
Втопіти Край наш у темнóті,—
Тому нещастя в нас безкрає,
Тому й кінця нема Голготі !

Росія з націй шахівниця,
Та мають допо всі невільну,
І віковá царська десниця
Творила з всіх них « непоцільну ».

Немає рідної в нас школи,
Своєї Церкви в нас нема,
Нема, й не буде їх ніко́ли,
Бо всім холодна тут тюрма!...

Ярмо гнітить нам тіло й душу,
І в нас панує лиш неволя,
У нас відóме тільки « мушу »,
Й тому пропаща наша доля...

На нашім світі скрізь омана,
Щоб повалити брата брата :
Неправда бунт веде, як п'яна,
А Правда — на хресті розп'ята...

І голову схилив в задумі
Побитий долею Борина,
І так минає в горі й сумі
Йому за днем в'язнична днина.

Професор молодий та знаний
Тепер картається в в'язниці,
І задум весь його коханий
Попав в брудні ворожі спиці...

* * *

Та можна вбити людське тіло,
Але нічим не вбити духа,—
Орлом він вгору рветься сміло,
Й Борина мріє й з-під обуха :

• « Любов до Рідного Наро́ду—
Це найсвятіша Любов :
За братнє щастя й за свободу
Так любо ллється піт і кров,
Й Голгота — зоряна за нього
В обіймах за́палу святого !...

Любов до Матірнього Краю—
Найперша це моя Любов :
За нього радо я страждаю,
За нього й смерть прийняти готов,
Готов за Рідний Край вмирати,—
Бо тут мене зродила мати !...

Готов я нести люті муки
За свій Нарód, за Рідний Край,
За ці поля, лани та луки,
За Україну, тихий Рай,—
Тут мати спить моя в могилі,
Мої тут браття й сестри милі! »...

ІВАН БОРИНА ЗНОВ НА ВОЛІ

И буря раз знялась шалена,
 І пазурами скік на грушу :
 Поскубла листя їй зелене,
 И трясла смертельно ніжну душу .

Та вчуло сонце це з-за хмари,
 І груші жменею спасіння,—
 І било буряні примари
 Веселе соняшне проміння !

І ось риплять в'язнічні двері,
 Й Іван Борина знов на волі :
 Зоставив він в брудній печері
 І сил, і запалу доволі !...

Та місце втратив він у школі :
 Навчать не може українець !...
 І знов Борина в лапах долі,
 В своїому Краї — як чужинець...

І бачить з дивом, — навіть друзі
Його минають на дорозі,
І ходить він в смертельній тузі,
Чужий в ворожому повозі...

Бо, бачте, він сидів в в'язниці,
Яким же другом бути може?
«Бо ще й до нас ці небилиці
Пристати можуть, крий нас, Боже!»

Буває, вірний друг під боком
Смертельну краде вам сорочку,
І сам на все зрадливим оком
На кривду не моргне й разочку.

І вчулося тоді Борині,
Що не хаті то в місті білі,
А лиш легóвища вужині,
В злобі та в за́здросах доспілі...

О ви, славетні й вірні друзі,—
Як вдарить холодом зима,
Бракує за́вжди вас в супрузі,
В нещасті за́вжди вас нема!

Коли тобі ведеться справа,
То маєш друзів повно всюду;
Якщо ж твоя хитнётся нава,
Вони стають тобі за Юду!...

Як ті квіткі пахучі в лузі
Негайно в'януть по морозі,
Отак зав'януть й вірні друзі,
Як лихо стане на порозі...

І ходить він у самотіні,
Й його цураються, як в'язня,
І вдома, ніби на чужині,
Борина став тепер за блазня.

Й мечём кололо це втікання
Порожніх друзів цих зрадливих,
Й пізнав Борина спозарання
Ціну всіх ласощів мінливих...

У нас звичайне, — творчі люди
Не мають доброї пошани,
І гинуть всі серед облуди,
Серед підкóпів та омани.

Обр'анцеві одна порада :
Не жди заплати за роботу,—
Від друзів прийде тільки зрада,
Коли ти підеш на Голготу...

Нема Пророка в Краї Рішнім,
І Правда спить на цьóму світі,
І навіть в голосі привітнім
Почуєш холод гострий в літі...

У нас обранцям всім Нарóду
Постійно стéлется тюрма,
Алє їх скріплює зима,
Як скріплює вона в лід воду.

І не страшні обранцям вдари :
Що більш залізо б'є коваль,
Міцнішою стається сталь,
Й таки від сонця гинуть хмари!...

Та ось чуткі лезять про волю,—
Нема в Московії царя :
Віщують тихі зóрі долю
Й кінець ворожого псаля !

Як пильно миє дощ весною,
Щоб побіліть, цвіт яблуневий,
Нарóд так радістю ясною
Собі обмив день березневий.

Борині в серці сяють мрії,
Горять йому веселі очі :
Увесь у піддихах надії,
Події зóрить він пророче.

ВОСКРЕСЛА ЗНОВУ УКРАЇНА !

удуть у Києві всі дзвони,
 До Неба линуть Піснопіння :
 Господь почув всі наші стони,—
 Й спинив Нарóдові терпіння !

Схиляють всі свої коліна,
 І Богу шлють палкі Молітви :
 Воскресла знову Україна
 Із лап чужинної гонітви !

Найбільше щастя патріоту—
 Діждать Воскрéсення Нарóду :
 Вінок за зрòблену роботу,
 Що бóде цвісти в ріц із роду !

Ярмó душило Україну,
 Як коршак пташку ту безсилу,
 Й велó обманом до загину
 Нарóд наш тихий й землю милу.

Ой ходить сонечко в просторі
Та й оглядає справи Божі,—
І бачить Край наш в лютім горі,
І злісні утиски ворожі.

Стогнав в кайданах Край наш Рідний,
В ворожій корчився неволі,
І ось тепер цей Дзвін Побідний
Віщує нам початок долі.

І на Софійському майдані
Ревуть, як давін, Універсали :
Кінець зрадливій всій омані,
Усі тепер ми вільні стали !

І повен люду, повен сонця,
Майдан кипить, як літом рій :
« Тепер ми маєм Оборонця ! »
І кожен сміло рветься в бій.

Брат брата бачить в фіміямі,
Й блищать в очах перлини Божі;
Як на Великдень в Божім Храмі,
Цвітуть у серці вонні рожі !

І всі були, як гусла срібні,
На по́дих волі мрійно чуйні,
Й пісні, до леготу подібні,
Співали груди алилу́йні...

*І на Сєвїїєському майдані
Ревуть, як дзвін, Універсали...*

І повні па́ху душі стали,
А в серці вщерть яснє проміння,
І сяли ясно Ідеали,
Немов зірниця та весіння...

І кожному зростали крила,
І кожен мріяв в Рай летіти,
Почулась всім незємна сила,
І стали всі, як Божі діти.

І кожен ніс в руках тремтячих
Своє пахкє, як рожа, серце,
Й разóm з вінком із мрій дитячих
Складав на жєртовнє озерце...

Універсали били громом,
З них сипались перлини волі,
І Опікунка нашим домом
Благала в Господа нам долі.

Й над Україною заграла
Весєлка красна, знак надії,
І щиро линула похвала
Пречистій Матері Марії.

Палкі співаються Молєбні,
По вінця повно люду в Храмах,
Й голубками пісні хвалєбні
Несуться в вонних фіміїмах.

Як по зимі садкі весною
Пишаються пахучим цвітом,
Так встала зіркою ясною
Зболіла Мати перед світом !

* * *

Нарód піднявся скрізь, як зó сну,
Згадали всі колишню славу,
Й творили свято Казку млósну,—
Свою воскреслю Державу.

Багато жéртв Україна
За це Воскрéсення взяла,
І кров лилася по коліна
Дзюрқом з святого джерелá.

Нарód розбив ворожі ґрати,
Розпалась віковá в'язниця,
Й на волю вийшла Скóрбна Мати,
Немов ранкóва та зірниця.

То не садки цвітуть весною,
То не бреня́ть пахучі рожі,—
То творить з радістю ясною
Нарód ціла свої та Божі !

Ой цілувало сонце в очі
Заснулі квітоньки весняні,
Вони ж, як та красуня но́чі,
Розгóртались, від щастя п'яні.

І показалась Україна
У соняшній своїй красі,—
Лелійно біла, як та піна,
Й пахуча, як квітки в росі !

Отак буває, пишні квіти
На ніч красу ховають млосну,
Та перші соняшні привіти
Цілунокм будять знов їх зó сну.

Й пташкі до Бога Піснопіння
В подяку слали срібним хором,
А сяйво млосного проміння
Вкривало землю Омофóром.

І липи сонні та стрільчасті
Завмерли з ними на Молитві,
І легіт тихий ранній пташці
На поміч біг в святій гонітві.

В садках розкóхані лелії,
Як цілувалися з росою,
Про волю снили тихі мрії
Й пишались райською красою.

І вся земля, як та бандура,
Чуйна була на легіт волі,
І зла мину́вшина похмура
Ховалась sóромно поволі...

І встала зó сну Україна,
Немов травне́ва вонна рожа,
І ожила́ Свята Руїна,
Як та пахуча квітка Божа !

Віками довгими неволя
По Україні́ грасувáла,
Й ворожа вáрварська сваволя
Гуляла па́щею шакала.

І Україна знов воскресла,
І зно́ву в Києві весна
І волю й радість всім принесла,
Принадна, пишна та ясна́.

І, мов весéлка мерехтли́ва,
Заграла воля понад Краєм,
І розцвіла́ земля щаслива
Пахучим зіллячком-розма́єм.

Всі працювали над Нарóдом:
Немов женці́ на вонній лánці,
І пахло травами та глодом,
Й в росі купалось сонце вранці́.

І падали на землю люди,
І цілували Матір Вільну,
Вона ж в відплату слала в груди
Цілю́щі ліки — вóнноц пільну.

Бренять піснями Храми Божі,
Несеться Великодній Дзвін,
У всіх у серці вонні рожі,
В душі до Раю мрійний гін.

Несуться Богові кадила,
І линуть в Небо Піснопіння :
Запала вся ворожа сила,
Кінець вже нашого терпіння !

Усі працюють в серці з Богом,
У всіх в душі Молитва Божа,
Й стає Україна всім Чертогом,
Як та розквітла вонна рожа.

Й росли на силах діти Божі,
І вільно дихали всі груди,
І снились сни ясні й погожі,
І мрійно ждали щастя люди...

* * *

Бренить усюди мова рідна,
Немов ті тихі срібні дзвони,
І скрізь вона, ясна й побідна,
Летить, як вихор, в перегони.

Ця рідна мова, мов по бурі
Те красне сонечко з-за хмари :
Ясніють лиця всі похмурі,
Зникають враз усі примари.

Вона була так довго гнана,
У Краї Рідному в кайданах,
Тепер усім вона кохана,
Немов гетьмани ті в жупанах.

Бо рідна мова — серце люду,
Без неї він — колода мертва,
Тому за неї в світі всюду
Несеться Богу більша жертва.

Вона, як Дзвін той Великодній,
Бренить по-райськи в нашім серці,
Вона як голос нам Господній,
Як тихий лєгіт на озерці.

Бо рідна мова — пишна рожа,
Травнєва райська лєлія,
І нею моляться Госпóжа,
Пречиста Матінка Марія.

Й коли Господь наш на Голготі
Простёр Свої пречисті Длани,
По-рідному в тяжкій скорбóті
Він плакав : « Лáма савахтáні ! »...

А ворогі, що довго рили
Нам Україну, як кроти,
Сиділи мовчки, і щосили
Шукали іншої мети.

І ясно всім, що Україна—
Міцна, новá велика сила,
Й що ця завмерлая Руїна
В собі крицеву міць носила.

Бо Україна спочивала,
Немов рілля на яр зимою,
Тепер же враз, на страх шакала,
Скінчила з лотою тюрмою.

Й сміється сонце, і проміння
Із Неба сипле на наш Край,
Й всі повні щастя та радіння ,
У серці кожному — розмай.

І били Дзвони Великодні
Над всім широким нашим ланом,
Й віщання чулися Господні,
І пахло всім святим євшаном.

Як місяць в Небі на сторбжу
Посеред зірок впливає,
Він Україну збрить Божу,
І бачить щастя скрізь безкрає.

Й гудуть у Києві всі дзвони,
До неба линуть Піснопіння :
Господь почув всі наші стони
Й спинив народів терпіння.

Схиляють всі свої коліна,
І Богу шлють палкі Молітви :
Воскресла знову Україна
Із лап чужинної гонітви !

* * *

Сидить Борина скам'янілий,
А Казка крильми йому має,
І Ангол Божий сніжнобілий
Усе минуле відкриває.

Таке блакитне це минуле,
Як небо ранньою весною,
І серце, на троянди чуле,
Палає зіркою ясною !...

Буває Казка раз в століття,
І ми її оце діждали,—
І зашуміли верховіття
Про горді наші Ідеали !

Була це Казка над Казками,
Весняна вонна юна мрія,
Й цвіла небесними квітками
Трояндна вікова надія !

VII

ПОСТАВИТЬ СОНЦЕ НА РУЇНІ

Нішов Борина зразу вгору,—
І став міністром в Україні.
Якраз йому робота впіору :
Поставить сонце на Руїні.

Працює він і дні, і ночі,
І мила ця йому робота :
Відвагою палають очі,
Й дрижить невільничя темнота.

В Росії голод був на ніколи,
Зате в пошані скрізь тюрма,
Тому й не сохли тут ніколи
Сваволя дика й щира тьма.

Працює з запалом Борина,
Вкладає в працю серце й душу,—
Від праці вищиться людина,
Як не працює тільки з « мушу ».

Й він скрізь заводить рідну мову,
Яку Москва віками гнала :
У ній вбачає він основу
Свого нового Ідеала.

І скрізь росли народні школи,
Й світило сонце на Руїні :
Такого не було ніколи
У нашій бідній Україні !

І сходив місяць на сторбжу,
І дивувався від видіння :
Він бачив плідну вонну рожу
Серед завмерлого каміння.

Не зависокі мрійні гóри,—
То закороткі наші крила,
Й обранець нóситься в простóри,
Як пах солодкого кадила.

І сонце сипало проміння
На всі ті наші рідні школи,
Й здавалось,— врешті Провідіння
Нас не забуде вже ніколи !

На устах всіх Іван Борина,
Йому росте на дріжджах слава :
Широко знана він людина,
І гнеться повна друзів лава.

Але знайшлися й « вірні друзі »,
Що й на Борину злісно вили,
Немов вітри холодні в лузі,
Що на калину дмуть щосили.

Бо хто сильніше пнеться в плузі,
Частіше падає той в рів,
Йому зраджають й вірні друзі,
Й він має повно ворогів.

Багато в нас бува завзяття,
Та й краплі карности немає,
Тому в нас б'ються й рідні браття,
Й ведуть підваження безкрає !...

Нема Пророка в Краї Ріднім,
Нема йому в своїх пошани,—
В спокій тихім та погіднім
Собі він частки не дістане...

У нас обранця кожен учить,
Як учить вітчим дівчак,
А не послухає — замучить
Його на смерть сліпа рука...

Зате згадають всі по згоні,
Що славних маєм ми людей,
І знайде той на Божім лоні
Росу для спрагнених грудей...

Уваги вороги не варті,
Їх завжди в тебе повний міх,—
Працюй спокійно в силі й гарті,
І не зважай на їхній сміх !

Бо то звичайне — сміх ворожий,
І заздрі відумки, їх суд,
Бо буде інший суд, — Суд Божий,
Який оцінить весь твій труд !

Борина працю вів щосили
На користь рідної свободи,
А друзі підступом валили
Й під ноги кидали колоди...

Чому ж, чому, садки зелені,
Ви так спізнилися із цвітом?—
Бо дмуть вітри на нас шалені,
І роблять зиму нам і літом...

VIII

ТА Й ВОРОГИ ТЕПЕР НЕ СПАЛИ

а й ворогі тепер не спали
Й дивились з страхом на роботу,—
І вїли скрізь, немов шакали,
Бо воля нищить їм темноту.

І переляк минавсь помалу,
Немов розходився туман,
Й зростали сили знов шакалу,
Що скрізь пускався на обман.

Ой розцвілі садки весною,
Та й вдарили на них морози,—
Покрили люд наш пеленобою
Чуткі ворожі та погрози...

І вороги тяжкі повстання
Здіймали підступом у нас,
І навіть в Києві від рання
Йшов на сперечки цінний час.

І скрізь по Краю колотили
Й без того збурений наш Люд,
І витрачались кращі сили
На цих ворожих нам приблуд.

Буває часом так у травні
Спадають на садки морози,—
Й на пишні квітоньки недавні
Летять смертельні погрози...

Найбільший сором—бить обманом,
Пускати стріли з-за вугла,
Татарським бути скрито ханом,
І не вбачати в цьому зла...

Й обсіли злісні демагоги
Всі наші тихі й темні села,
І обіцяли всім чертоги,
Як зникне з обиду омела...

З Москви шипіли шовіністи
Проти новітньої України :
« А що Росія буде їсти?
Мазепа пхне нас до руїни !

Вся Україна — твір німецький,
У них нема й своєї мови...
Послать на них би молодецький
Хоча б на місяць полк на влові ! »...

Чужинці всюди рили й рили,
І густо сіяли бур'ян,
Не бракло грошей їм та сили,
І Край туманився з їх оман.

Чужинці скрізь пускали слухи,
Що Україні вже кінець,
І скрізь ворожі злісні дүхи
Велі із пімстою танець...

* * *

І Україна вже тремтіла,
Немов дерева восені :
Вп'яліся п'явкою до тіла,
Й впиліся кров'ю дикуній...

І били блискавки заграви
Й страшіли землю леви-громи,
І добивали рештки слави
На хрест розп'ятої Сіроми...

І Край наш Рідний став конати,
Й текла свята із нього кров :
Сварилася з донькою мати,
І син із батьком бився знов...

Як солодко роса перлиста
Цілує квітоньки весінні,
Вітри ж дмухну́ли, — і пречиста
Ураз розтанула в горінні...

І скірила не раз вже зуби
Борині люта й нагла смерть,
Та доля берегла від згуби,
Й завзяття повен він ущерть.

Над вечір їхав раз Борина,
І кулі свиснули ворожі,—
І людського палкого сина
Умент червоні відкрили рожі...

І кров линула аж до сонця,
І пурпуром текла з заходу,
І промінь пестив оборонця
Свого воскреслого Наро́ду...

Але на смерть його не вбили,
Стеріг Борину Ангол Божий :
По ранах спали в нього сили
Й до праці став він менше гожий...

Ой цілував метелик вранці
У промінях росисту квітку,
Та надлетіли птахи-бранці,
Й його ковтнули рано влітку...

ІХ

І ОСЬ БОРИНА НА ЧУЖИНІ

ось Борина на чужині
Веде народню знов роботу,
І має час тут в самотині
В розвагу взять усю скорботу.

На Землю Рідную папали
Ворожі темні дикуні,
І кров пили, як ті шакали,
І рвали тіло їй вони...

І як Христа на хрест прибили
За Правду чисту та Любов,
Отак ворожі темні сили
Втопили й нас у братню кров...

Ой гналася берізка вгору,
Щоб пити соняшне проміння,
І виросла на втіху бору,
Немов лелічка весіння.

Та буря ось знялась шалена,
І враз берізку повалила...
Булó тобі, моя зелена,
Не ладити до сонця крила !...

І закотилася надія,
Потьмілись лю́дям горді сні,
І вже не пахла нам лелія
У мрійних по́дихах весни...

Так ніби зникло сонце красне
На нашій вдареній землі,
І видно стало, що погасне
Весня́на мрія нам в імлі...

І до сусіди патріоти
Пішли, знемігши в боротьбі,
І тут взялись до роботи
В бідно́ті чорній та в журбі.

* * *

На праці пильній знов **Борина**,
Хоча тепер уже й каліка :
За працю має все лю́діна
Таку заплату спередвіка !

Ой тяжко дишеться калині,
Коли задмуть вітри з півночі,
Марніють й люди на чужині,
Як голод дивиться їм в очі...

Не жди за працю нагороди,
В людей подяки не чекай,
Бо так ведеться з роду в роди :
Жене Пророків Рідний Край !...

Одна обр'янцеви заплата
В свого Рідного Нарóду :
Пот'ала злісна, мов від ката,
Чекай під нóги лиш колоду...

Як слава дійде верховіни,
Коли вона досягне щиту,
То власне з цеї вже хвилини
У Лету падає неситу.

Бо де гора, там і долина,
Не знане світло без темнóти,
І кожна з розумом людина
Втікає слави, як марнóти...

* * *

І в світ пішов Іван Борина
Страждати серцем на чужині,
При нім безпóмична родина
Шукала захисту в пустині.

Купалась пташечка в промінні,
Як сонце брало шлюб з весною,
А вонні квітоньки весінні
Росою милися живнóю.

Та хмари збіглися похмурі,
Й на сонце кинулись в злобі,
Й зламала пташка крильця в бурі
При тій запеклій боротьбі...

Так тяжко чути ся вигнанцем
Із Краю Рідного навіки,
Хто щирим був йому коханцем,
Хто ніс йому цілющі ліки :

« Для мене Україна мила,
Немов та молодість минула :
У мріях лиш, як юна сила,
Й не вернеться краса заснула...

Летять пташкі ключем у вірій,
Й додому вернуться весною,
А я в роботі Краю щирій
Лишусь навіки з чужиною!...

Збулася листя деревина,
Але весною знов зодягне,
А я навіки чужанина,
Хоч серце в вірій вічно прагне...

Дивлюсь на сніг : весною тоне,
І я за ним рясними плачу...
Це ти, село мое кохане,
Зродило вірність цю собачу!...

У світі славний тільки той,
Хто долетить своєї цілі,
Не долетів,— ти не герой,
Й ніщо твої всі чини смілі!»...

Х

УСЕ ЖИТТЯ ТЕРПІВ БОРИНА

идить Борина в призадумі,
Сидить із ним й гірка печаль,
І обняліся двоє в сумі,
І тання править з болем жаль.

Такий вогкий, барак цей темний,
Й, мов п'явка спрагла, смокче сили,
Сліпе знущання й нелад зёмний
Собі тут місце полюбили...

І тихо голову схиляє
Борина в бóлізній розпуці :
В очах завзяття ще безкрає,
Душа ж зболіла рветься в муці :

« За все життя — сама скорбота,
Й так мало сонечка в минулім,
І тихо миготить Голгота
У серці, вже давно заснулім...

І сорок літ на бистрих крілах
Майну́ли, наче день один,
Й діждавсь заплати : впав на **силах**,
Й змирать підү хіба під тин »...

А місяць вплив на сторо́жу,
І шильно зб́рить на Борину,
Й дасться диву : й в нічку го́жу
Печаль спадає на лю́дину...

Усе життя терпів Борина,
Бо звик терпіти був ізмалку,
Бо за́всіди сільська дитина
В житті частіше бачить — палку.

Він все життя, як старець, бідний,
Бо все життя не дбав про гроші,—
Йому́ б у праці по́спіх гідний,
І це й усі його́ розко́ші !

Він мало думав про родину,
Бо все на праці був на́рбдній,
Не мав споч́інку й на хвилину,
Як дзвін у Празник Великодній.

Усе життя він на роботі,
Немов на ярмарок той швець,
За це — хрест онде на Голготі,
За це — терновий он вінець!...

Як неспалима та купина,
Що все палає й не згорить,—
Горів усе життя Борина,
Й не знав спокою ні на мить...

* * *

Сидить Борина вкінці стóлу,
В душі зболілій крики люті,
Разка́ми ни́же правду голу,
Думки мов скупані в отруті :

« Як ти українець,— ніколи спокою
В житті тобі й хвилі не знати :
Розпне тебе ба́тько своєю рукою,
Й зчурається рідная мати !

Як ти українець — готов будь на жертву,
Готуйся щодня на розп'яття :
Ми духа несемо в колоду півмертву,
А нам на заплату — прокляття !

Як ти українець, — то станеш ізгоєм
На власній землі в своїй хаті :
І будуть сусіди кусать тебе роєм,
І красти на о́чах, як таті !

Як ти українець,— не жди собі плати,
Та вперто трудися від рана :
Як зміг свсю ниву щобільше зорати,
Оце тобі плата кохана !

Як ти українець,— кругом перепони,
І місця на Святих немає,
Та наша душа не летить до мамони,
Й лиш в праці нам щастя безкрає.

Як ти українець,— готов будь на вколи
Сусідського дружнього шила,
Але не зневірюйся, брате, ніколи :
В терпінні — міцна наша сила !

Як ти українець,— то будуть щохвили
Тебе на хресті розпинати,
Та муки за Край свій нам солодко милі,
Й ми знаєм : погинуть Пилати ! »...

* * *

Найбільший гріх на світі — зрада,
І до чужого скік табору :
Зненацьке вжálення це гада,
Самому Юді тільки вбóру...

А наші вміють чужинцєві
Служити вірно, як той пес,
А в себе й рідному отцеві
Нароблять явно всіх чудес...

Й мигтїть в палкїх думкàх Борині
Стара легенда про чужину,—
Вона якраз на часі й нині,
Хто легко гне в чужинців спїну :

Колись гебрейців до неволі
Погнано в гордий Вавилон,
Пішли й царі на ласку долі,
І занімів Святий Сіон.

Й вони над річками чужими
Сиділи й плакали всі в тузі,
Пророки ж співами журними
Були з народом у супрузі.

Й лилася тужно пісня в горі
За втрачені ясні свободи,
І в сльобах слухали їх зорі,
Й шептались млосно тихі во́ди.

Найтяжчий сум — то сум за волю,
Коли криваво серце плаче,
Коли душа вмирає з болю,
І слово губиться гаряче...

Й Пророки тужно душу рвали,
Крик серця нісся до Єґóви :
« Хіба не вонні наші хва́ли,
Що Ти забув Свої нам мови? »...

Й усе заслухалось навколо,
Спинились в річці сині хвилі...
Та низько всім схилилось чо́ло,
Й співають Пророки вже невсилі...

Й на вербах тихих та плакучих
Чуйні повісили бандури,
І в мріях бблїзно пахучих
Шугáли на Сїонські мўри...

Аж ось надходить їх сторóжа,
Пророча пісня й їх схопіла :
« Заграйте й нам, голото Божа,
Якщо не хочете на віла ! »

І тихо стало в чистім полі,
В Пророків повне серце муки :
« Заграти ворогу в неволї?
Нехай вкорóтить Бог нам руки ! »...

Й пророки шепчуться в нараді,
Говорять очі замість слóва,
Чекає ворог лютий в зваді,
Та пісня славна вже готова :

Один по óдному Пророки
Собі враз пальці відтинали :
Не втішаться від гри жорстові
Кати трипрóкляті-шакали !

І крикнули Пророки в тузі :
« Та як же можуть грати безпáлі ! »
І руки витягли в печалї,
А люд завмер в грїзній напрузі...

І кров свята із ран стікала
І землю багряно кропила,
Й росли гебреям горді кріла
Втікті з липких тенет Ваала...

А з неба моргали їм зорі
І йшли купатись в тихі води.
Й не втратив чести люд у горі,
Й пвіла надія до свободи !...

* * *

У гробі чистотá Ідеї,
Не в моді сила їй сталева,
І не в пошані в нас для неї
Святая шата яблунéва...

Тому́ то в нас весела зрада
Веде із мстою вільно т́нця,
Тому́ ножа несе заглада
На дар Господнього обранця...

Ідея служби для Нарóду—
Господня віра це глибока,
Вона палає в рід із роду
З часів Розп'ятого Пророка.

Найкраща шата нам — то жертва,
То хрест за доленьку народню,—
Тоді не б́де Мати мертва
Й не втоне в забуття́ безодню.

І сам до себе точить мову
Побитий долею Борина,—
В душі він чує вже обнову,
Надходить соняшна година :

« Носімо завжди білі шати,
Немов весіння та лелія,
Тоді в'язничні зломить ґрати
Свята на воленьку надія.

Коли ж на шати білосніжні
Впаде хоч крапля бруду Юди,
Тоді, мов арфи струни ніжні,
Заплачуть сумно людські груди...

Хай ворог, мов шакал, лютує,
Нехай зрадливо стелить сітку,—
Його підступна праця всує,—
Ми й в золоту не підем клітку !...

То не пахучая лілея
Сміється в промінях весною,—
В душі моїй свята Ідея
Горить зірницею ясною !

І поки світить сонце ясне,
І поки в світі Божий Дух,—
В мені Ідея не погасне,
Й не спійниться до цілі рух!...

Нехай загину я в таборі,
Нехай занідю від скрути,—
Та все ж у серці в мене зорі,
В душі вінки з розмаю й рути !

Кому найвищая чеснота—
Служить Нарóду аж до смерти,
Тому не бóязна й Голгота,—
Бо вже давно для себе вмер ти »...

* * *

Й затих Борина в призадумі,
І слухає в душі співання :
Там Хтось бренить у тихім сумі,
Немов пташина в час світання :

« Не спиняйся в дорозі, борцю, у роботі,
Не солодкий хіба ж тобі хрест на Голготі?
Уперёд все сміливо іди !
Бо в роботі твоїй одна світла дорога,
Начертала її Україна Небога,—
Відчуваєш ти серцем, куди.

І ніко́ли борці не схибнуть́ся від цілі,—
Як в негоду на морі вали піннобілі,
Кам'яні вони лупають скелі.
Подивися, борцю,— он вже лине хвилина,
Коли спóвниться вся твоя мрія єдина,
І засвітяться очі веселі ! »

XI

ОДНА ОБРАНЦЕВІ ЗАПЛАТА

думкі летять, як вівці стада,
Ураз сполóшені вовкáми,
Коли в очáх страшнá загледа
И затишно́ї немає брами...

Женеться вперто ворог мстивий,
Борина мусить утікати :
Пророчий жереб це мінливий,—
За лóдську працю́ быть без хати...

Не мав нікóли він спокóю,
И втікав із міста в місто він,
А ворог зра́дною рукою
Своїх собак слав навздогін.

Немов той засць, жив Борина,
За ним вганялися стрільці,
Терпів і він, і вся родина,
Ворожі влови мстиві ці...

Тяжкá недоля патріоту :
Не бачить сонця й на хвилину,—
Його полюють, як звіріну,
Й женуть на смертню Голготу...

« Життя тяжкé на самотіні,—
Ти скрізь у світі всім чужак,
Дружина вмерла на чужійні,
А я повзу, як той червяк »...

Дає дружину Небо в дарі
На щáсну радість чоловіку,
Щоб кожне лихо їм у парі
Терпіти різом аж довіку.

Розумна й вірная дружина
Солóдить зáвжди дні похмурі,
Тепер же сам zostавсь Борина,
Як пташка по шаленій бурі...

* * *

Обранцям всім одна заплата
За всежиттєвую роботу :
Не стріти рідного їм брата
При їх дорозі на Голготу !

Як ти на цаль хоч над товпою,
Й Господь твоє ознáчив чо́ло,—
На тебе піде все навколо,
Й готовий зáвжди будь до бою...

Бо з тебе здіймуть цаль той люто,
І зроблять з сокола каліку :
Заб'ють безсэрдо в зэмне путо,
Й не вийдеш з нього ти довіку...

Світ люто б'є свогó Пророка,
Якщо його він переріс,
Й товпа жене його жорстока
На пуцу дику чи на ліс.

Для них плетуть вінки тернівi,
Для них рубаяться хрести,
Й при кожній бóлізній обнови
Вони стають метою мсти...

Бо громи б'ють на верховіни,
І палять там святі заграви,
Й тяжкий голготський для людiни
Бездушний кат — мiнлива слава...

Ой ходить осiнь повногруда
І чеше листя із дерéв,
Так пнеться слава помiж люда,
І робить зайцем, хто був лев.

Такі короткі в слави нóги,
А все життя її — хвилинка,
Сьогодні славні — ввзавтра вбогі,
Як по морозі та калина...

Нема пошани в нас герою,
Як не скінчить свою роботу,
І люди кривдою тяжкою
Йому побільшують скорботу.

І Прометей у нас без шани,
Хоч впав у чесній боротьбі,
У нас лиш той герой коханий,
Хто з'їсти й випить дав тобі...

Герой в наробіу без держави
Усе не тішиться кінцем,—
І маєм ми задовгі лави
Терновим вквітчаних вінцем...

І вгору пнуться, хто без волі,
Хто без крицевої Ідеї,—
У них вінці блищать на чолі
Від безхребётности своєї...

* * *

Ой хвора тихо спить дитина,
І в устах в неї усміх грає,—
Надійна мамі це хвилинка,
І плеться щастя їй безкрає!

І ось Борина, мов з безодні
Виходить на повітря чисте,
Й брелять йому слова Господні,
А в серці марення імлісте :

« Чи ти забув, що Прометеї
Огонь п р и н о с я т ь тільки лю́дям,
А їх святим трудя́щим грудям
В м и р а т ь лиш треба за Ідеї ?

Одна обранцеві заплата,—
Заплата власного сумління,
І ним душа його багата,
Як в нього кїдають каміння.

І в сьайві тихого проміння,
Що зрóbлена тяжка́ робота,
Не б́уде бóлізним каміння,
Не стане смертною й Голгота.

Що б́ільше сил ти вклав в роботу,
То тим солодший їй кїнець,
Й забудеш всю свою скорботу,
Надівши скїнчення вінець.

А що приходить нам без тр́уду,
Те й радости не принесé,
І хлїб зарóблений я б́уду
Цїнить смачнїше над усе...

Хто нóситься орлом смїливим
Понад зрадливим зéмним свїтом,—
Не стане той орел щасливим
Нї б́лагом зéмним, нї привїтом.

Чого ти ждеш за труд заплати,
Хіба працюєш ти для неї ?
За що дитину любить мати,
Кладуть чом душу за Ідеї ?

Чужа дитина все щербата,
А рідна люба, як краса,—
Сучкї бо бачим в оці брата,
Самі ж кусаєм, як оса...

Твоє ж хай серденько просторе
Любов'ю повне буде вщерть,
Широке без кінця, як море,
Й постійне в ділі, як та смерть!...

Не оглядайся на невдачі,
До перемоги все роби :
Спиняються лише ледачі,
Страхаються самі раби !

Коли ти не досяг сьогодні
Свої гордої мети,—
Досягнеш взавтра, й Великодні
Таки почувеш Дзвони ти !

Нехай Ідея за дротами,
Нехай вкайданена в таборі :
Не загнущдати Правди в тамі,
І в глупу ніч нам світять Зорі...

Тому нехай тебе удари
Не спінюють в твоїй дорозі,
Й коли побачиш навіть мари,
Працюй й на смертному порозі!...

Бо то ж і лютісні морози
Невсилі вбить краси рябині :
Вона знесé лихі погрози,
Й сміється ба́гряно людіні !

Погляньте, як уперта муха
Вкусити хоче ваше тіло :
Зженить її з свого уха,
Вона на ніс сідає сміло.

Таким от будь, обранче Божий,
В щоденній завсідній роботі :
Працюй в день горя й в день погожий,
І сміло в очі глянь Голготи !

Буває й так, — обсядуть хмари
Зо всіх сторін високі гóри,—
Вони ж байдужі, як примари,
Й спокійно зóрять на простори »...

.
« Не ламай сумно рук
Й не жахайся від мук,
Бо Голгота несе Воскресіння,—
І воскресне твій Край,
І відчиниться Рай,—
І розіллється па́хощ весіння !

Хай панóшиться мла,
Нехай повно скрізь зла,—
Тим ясніше засвітяться зóрі,
Бо вже сходять в огні
Твої мрії ясні,—
І світліють обличчя суворі ! »...

* * *

І тихо-тихо все в таборі,
Поснули бїженці голодні...
Та раптом Голос у простóрі,
Так ніби Дзвони Великодні :

Блаженна людина,
Що любить Нарóд :
Достойна єдина
Моїх насолод !

Блаженна людина,
Що любить свій Край :
За рідного сина
Візьму її в Рай !...

XII

ЗАПОВІТ

ось пронісся урагáном
Жорстокий німець, як у шалі,—
Йї пішла руїна пишним лáном,
І все скривáвилось від сталі...

І всіх скайдáнив ворог лютий,
Усіх погнав в тяжкú неволю,—
І Край завмер, в ярмо закутий,
І занімів увесь із болю...

Та ось зірвався вихор стрічний,
І знов ламав все до основи,
І меч тяжкий, меч обосічний
Гуляв як з ворогом у змові...

І зно́ву люд пішов в вигна́ння,
І знов Борина за дротами :
Йому година б'є остання,
Дійшов останньої вже брами.

І жалить холод спрагле тіло,
І голод іклами кусає,
Та все ж в Борини очі сміло
В будуче дивляться безкрає!...

* * *

Таке мультке холодне ложе,
І кості свáряться старечі,—
Лежить півмертво, і не може
Зібрати думок своїх до речі.

Чи він помер, чи ще притомний...
Вся постать витяглась, як мертва :
Життя кінчить борець бездомний,
За Рідний Край вечірна жертва...

Летіла пташка в мрійний вірій,
Її потерла крильця в дальнім льоті,—
Її припало в долі мрії щирій
Зогніть в безпрóсвітній темноті...

У теплий край вона летіла,
Шукала сонця за морями,
Її скінчилась раптом мрія сміла
Біля яснóї щастя брами...

* * *

Та ось проникнувсь він з омління,
Й огнем горять надхненні очі,
Й де Бога лине Піснопіння,
І Заповіт святий пророчий :

« Найбільше щастя : для Нарóду
Віддати все своє життя,
Покласти душу за Свобóду,
Прийнять за нього й розп'яття !

Що тяжчий хрест за Край свій Рідний,
Що більша за Нарóд свій жертва,—
Скоріше прійде час побідний,
Й не буде праця наша мертва.

Люби свій Край, як любиш Бога,
А свій Нарóд, як Матір Божу,
Тоді розп'яття — в Рай дорóга,
І терні стануться за рожу.

Служити любо Україні,
Хто слúжить їй увесь свій вік :
Не має втоми ані тіні,
І служба ця — цілющий лік.

Блажен, хто жертву вмiє нести
За Рідний Край свій та Нарóд,—
Йому нащадки будуть плéсти
Корону вічну з роду в род.

Не смерть обранцеві Голгота,—
Це вічна пам'ять й слава вічна,
А слава зёмна — обосічна,
Й минає скоро, як марно́та.

Неси хреста за Люд свій Рідний,
Й не оглядайся на заплату :
Госпо́дь пошле кінець побідний,
Й не дасть сміятися Ві́н кату.

Минуть роздори, і настане
В народі нашім люба згода,
Й засяє всім тоді кохане
Правдиве сонечко, — Свобода !

Запахне щастя нам небесне,
Засвітить сонечко в імлі,
І Україна ще воскресне
На нашій радісній землі.

Зима зміняється весною,
І кві́тнуть знову вонні рожі,
І світ весь шатою ясно́ю
Засві́дчить знов про чуда Божі.

Хай лютий ворог на Голготу
Жене стокро́т за Україну,—
Для Неї я свою роботу
Аж до могили не покину !

Коли ж у гробі мої руки
Спочинуть мертві та безсилі,—
Роботу Божу враз онуки
Від мене візьмуть і в могилі.

І замість мене стануть сотні,—
І воскресять Святу Руїну :
Душею кні та охотні,
В огонь підуть за Україну ! »...

АРХАЇЗМИ В ЦІЙ ПОЕМІ

б л а́ г о — добро

б л а ж е́ н н и й — щасливий

в і н е́ ц ь — вінок

в о́ н н и й — пахучий

в о́ н н о щ — пахощ

в с ь о́ у є — даремно

г л а г о́ л — слово

г л а с — голос

д е с н ь о́ ц я — правиця, права рука

д л а н ь — долоня

к а з н ь — кара

к у п ь о́ н а — кущ

н а́ в а — корабель

н о́ з і — ноги

п о б і д а — перемога

п ó ч е с т ь — пошана, честь

П р о в і д і н н я , П р ó м и с е л — Опі-
ка Господня

р ú ц і — руки

т а т ь — злодій

ф і м і я м — ладан

х в а л é б н и й — похвальний

Ч е р т ó г — Божі Палати, Рай.

З М І С Т

ПОЕМИ « НА Г О Л Г О Т І »

Сторінки:

I. Усе на службу Україні	7
II. Жила вдовиця тільки сином	17
III. Наш вірний провідник Борина	24
IV. Сидить професор у в'язниці	34
V. Іван Борина знов на волі	39
VI. Воскресла знову Україна !	43
VII. Поставить сонце на Руїні	53
VIII. Та й вороги тепер не спали	57
IX. І ось Борина на чужині	61
X. Усе життя терпів Борина	66
XI. Одна обранцеві заплата	75
XII. За п о в і т	83
Архаїзми в цій Поемі	89

НЕПЕРІОДИЧНЕ ВИДАВНИЦТВО
« НАША КУЛЬТУРА »

що виходило в Варшаві й було закрите німцями в 1939-му році, знов приступило до видавання праць головно з ділянки української культури, мови та красного письменства. Буде виходити не менше, як по дві книжки на місяць.

Видавництво розпочинає свою працю з глибокою вірою, що все українське громадянство знайде належне зрозуміння для наших зусиль дати кожному українцеві й кожній українці корисну книжку.

Ми закликаємо всіх людей доброї волі масово поширювати наші книжки, бо тільки від цього залежить розвиток і вся доля нашого Видавництва, якому доводиться працювати в важких умовах емігрантської дійсности.

Це й дасть Видавництву змогу виконати поставлене завдання: доброю книжкою служити Народові.

Видавництво працює під головним провідом Митрополита Іларіона (Проф. Д-ра Івана Огієнка).

Адреса Редакції :

Митрополит ІЛАРІОН
LAUSANNE, « Béthanie » - SUISSE.

Всі замовлення на наші книжки просимо слати на адресу :

EDITIONS J. A. B.
70, Rue du Faubourg Poissonnière, PARIS X (France).

**Незабаром виходять такі праці
Митрополита ІЛАРІОНА (Огієнка) :**

1. *Легенди світу — Збірник світових легенд.*
2. *Марія Єгиптянка — Поема.*
3. *На Голготі — Поема (Страждання Українського Народу).*
4. *Українська Церква й наша культура.*
5. *Українська літературна мова — Правопис, основи літературної мови й словник.*
6. *Рід слів в українській мові, з словником.*
7. *Географічні назви в українській мові, з словником.*
8. *На сторожі слова — Всеукраїнська соборна літературна мова.*

